

Hoofdgeldlijst 1805-1818, voorloper van de bevolkingsadministratie van Paramaribo

dr. Henk Muntjewerff, Breda 2020.

Net als in Nederland moest voor iedere inwoner van Suriname 'Hoofdgeld' betaald worden, een belasting zonder aanzien des persoons. Deze personele belasting, ongewijzigd sinds 1691, bedroeg f 2,50 (2 gulden en 10 stuivers) per persoon boven de twaalf jaar. Voor kinderen van 3 tot en met 12 jaar de helft en kinderen beneden de 3 jaar waren vrijgesteld. Vanaf 1824 verviel het onderscheid naar leeftijd.

Jaarlijks moest het gezinshoofd een opgave doen aan het kantoor van de hoofdgelden van het aantal personen in zijn of haar huishouden. Daarbij werd onderscheid gemaakt tussen 'blanken', 'vrijen' en 'slaven', alhoewel dit voor de belastingheffing niets uitmaakte. Vrijen waren (afstammelingen van) gemanumitteerde ex-slaven. De slaven maakten onderdeel uit van het huishouden van een blanke of een vrije. De opgaven werden bijgehouden in het 'Opgavenboek'.

De opgaven van de plantages gebeurden onder verantwoordelijkheid van de administrateurs en werden in aparte boeken bijgehouden. In de stad werden de opgaven door de blanke en vrije gezinshoofden in eerste instantie vaak nog in gescheiden boeken opgenomen. Dit leidde tot verschrijvingen in de verschillende boeken. Vanaf 1819 verviel dit onderscheid en vond de opgave plaats in het boek 'Particulieren', dat nu alle gezinshoofden in Suriname bevatte. De opgaven van de plantages betroffen voortaan alleen de slaven.

Naast de 'Gewone of ordinaire hoofdgelden' die aan het kantoor van de hoofdgelden moesten worden voldaan, bestonden er nog de 'Buitengewone of extraordinaire hoofdgelden' van f 1,- per persoon die sinds 1749 aan het kantoor van de 'Kassa tegen de weglopers' moesten worden voldaan. Omdat uiteindelijk de inkomsten voor deze kassa onvoldoende waren om de kosten te dekken, werden sinds 1791 tegelijk met het hoofdgeld de 'Quota' geïnd, een belasting op winst en inkomen. De opgaven vonden vanaf dat jaar plaats in het eerste kwartaal, wanneer de inkomsten over het afgelopen jaar bekend waren. In 1806 werd het extraordinaire hoofdgeld verhoogd van f 1,- naar f 6,- per persoon.

Vanaf 1791 bestond het opgaveformulier uit een zelf geschreven verklaring volgens een bepaald voorgeschreven stramen:

"Opgaave aan het Comptoir der Cassa teegens de Wegloopers,
wegens Extra hoofdgelden voor anno 1818,
ingevolge proclamatie de dato 4 november 1805,
onder praesentatie en desnoods prestatie van Eede"
"De ondergeteekende (...)
en familie en slaven behorende tot het huishouden per 1 januari 1818."

Pas na 1823 kon men gebruik maken van een voorgedrukt formulier, waarop ook het woonadres moest worden ingevuld.

Van beide soorten hoofdgeld werd tot en met 1823 grotendeels een aparte administratie bijgehouden. In 1816 waren de kantoren echter al samengevoegd en in 1824 hield het kantoor van de Kassa tegen de weglopers op te bestaan. Het hoofdgeld bedroeg vanaf 1 januari 1824 voortaan f 7,50 (7 gulden en 10 stuivers) voor ieder persoon gelijk, ongeacht leeftijd, sekse, burgerlijke staat of draagkracht. Het was een optelling van de ordinaire en extraordinaire hoofdgelden. De Quota werden toen afgeschaft. Er mocht vanaf 1824 in twee termijnen betaald worden.

Met ingang van 1827 werd het hoofdgeld vastgesteld op f 5,- per persoon per jaar. In januari/februari werden toen de opgaven omtrent gezinssamenstelling in ontvangst genomen om vervolgens in maart het belastingkohier op te kunnen maken. Met de komst van het gemeentebestuur in 1828 werd de bestaande regeling nogmaals vastgelegd in de 'Notificatie van het hoofdgeld'. De algemene ontvanger bleef verantwoordelijk voor de inning van het hoofdgeld als inkomsten van 't Land.

De boekhouding van de hoofdgelden over de periode 1780-1828 is te vinden in het Archief van de Administratie van Financiën 1751-1828 en over de periode 1828-1832 in het Archief van de Controleur-Generaal van Financiën 1828-1903. Het origineel van deze archieven bevindt zich in het Nationaal Archief Suriname. Een digitaal duplicaat kan geraadpleegd worden op de websites van het Nationaal Archief Suriname en het Nationaal Archief Nederland. De vindplaatsen van de boeken van de hoofdgelden binnen dit digitale duplicaat zijn:

Hoofdgeld 1780-1828:

Archiefinventarisnummer 1.05.10.07: Oud archief Suriname, Administratie van Financiën
Inventarisnummers 74-94: Contrakasboeken van het comptoir van hoofdgelden, 1780-1827
Idem 95-109: Contrakasboeken van het comptoir van de Kassa tegen de Weglopers, 1781-1820
Idem: 220 Ingekomen stukken van het Kantoor van de hoofdgelden, 1771-1783
Idem: 274-412 Diverse boeken van het Kantoor van de hoofdgelden, 1805-1828

Hoofdgeld 1828-1832:

Archiefinventarisnummer 1.05.11.07: Suriname na 1828, Controleur-Generaal van Financiën
Inventarisnummer 74: Kohieren van het hoofdgeld, 1828
Idem 75: Registers van betalingen van het hoofdgeld, 1828
Idem 76: Opgaven van familie en slaven ten behoeve van de hoofdgeldbelasting, 1827
Idem 89-91: Kohieren van het hoofdgeld van particulieren, 1829-1831
Idem 92-94: Kohieren van het hoofdgeld voor plantages, 1829-1832
Idem 95: Opgaven van familie en slaven ten behoeve van de hoofdgeldbelasting, 1830.

Voor de jaren 1805-1818 heb ik uit verschillende boeken een totaal-lijst van particuliere belastingplichtigen samengesteld. De lijst bevat de namen van alle particuliere belastingplichtigen (d.w.z. de blanke en vrije gezinshoofden) in de periode 1805-1818. De opgaven van het aantal andere leden van het huishouden (blanken, vrijen en slaven) en de verschuldigde hoofdgelden zijn alleen voor het jaar 1817 vermeld. De opgaven van winst en inkomen (indien van toepassing) hebben betrekking op het jaar 1816.

De lijst bevat per belastingplichtige achtereenvolgens de volgende informatie:

- Naam van het hoofd van het huishouden (de lijst is in alfabetische volgorde op achterste naam)
- Afkomst: de etnische aanduiding van het hoofd van het huishouden
- Jaar van eventueel overlijden van het hoofd van het huishouden
- Thans genaamd: andere in de boeken voorkomende namen van het hoofd van het huishouden; wanneer bekend is vanaf welk jaar een andere naam werd gevoerd door deze persoon, is dit jaar in de kolom 'thans' vermeld
- In 1817 verschuldigd hoofdgeld (ordinair)
- Aantal andere leden van het huishouden (naast het hoofd): aantal blanken
- Idem: aantal vrijen

- Idem: aantal slaven
- Winst en inkomen in 1816 van het hoofd van het huishouden (ter bepaling van de Quota)
- In 1817 verschuldigd extra hoofdgeld (extraordinair)
- Aantal leden van het huishouden ouder dan 12 jaar
- Idem tussen 3 en 12 jaar
- Inventarisnummer in archief 1.05.10.07 dat als bron is gebruikt
- Nummer van de scan in dit inventarisnummer waarop dit huishouden voorkomt
- Per belastingplichtige kunnen maximaal 3 verschillende bronnen vermeld zijn.

Om de lijst te raadplegen klik op onderstaande link:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1xfNNhzmkyjRnD5wG1YQZH7G4PNgf_0-AemOnmSTmgVc/edit?usp=sharing

Literatuur:

Herman Daniël Benjamins en Joh. F. Snelleman, *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië (1914-1917)*, lemma Belastingen.

J. Wolbers, *Geschiedenis van Suriname*. (Utrecht 1861), p.543.

Alex van Stipriaan, *Surinaams contrast*, (Leiden 1993), p.259: personele belasting.